

Det umuliges kunst

Af *Andreas Haarder*

A Grundtvig Anthology. Selections from the writings of N. F. S. Grundtvig (1783-1872). Translated by Edward Broadbridge and Niels Lyhne Jensen. Edited annotated and introduced by Niels Lyhne Jensen, William Michelsen, Gustav Albeck, Hellmut Toftdahl, Chr. Thodberg. General Editor: Niels Lyhne Jensen. 195 sider. James Clarke, Cambridge & Centrum, Viby 1984. – Anmeldt af professor dr. phil. *Andreas Haarder*, Odense Universitet.

Hvordan overhovedet oversætte Grundtvig? Jeg kommer til at tænke på følgende betragtning i Sven Møller Kristensens *Digtningens teori* (1958) vedrørende »Den signede dag«:

Den er et kerneudtryk for det grundtvigske livssyn og må fylde selve den syngende menighed med den størst mulige oplevelse for tanken, følelsen, fantasien, noget forskelligt efter menighedens kvalitet og sikkert stærkere for de ældre menigheder end for de nutidige. Lyttere, som har fået den sædvanlige danske opdragelse men ikke deler den kristne tro, vil kunne bevæges af den digteriske kraft i følelsens og fantasiens flugt, endda i meget høj grad, hvis de blot er neutrale og tolerante i religiøs henseende, men tilegnelsen vil altid komme til at savne noget i omfang og dybde ... Går vi udenfor det danske samfund, svinder mulighederne for tilegnelsen som følge af andet sprog, anden opdragelse og stadig fjernere livssyn ... (s. 185-86).

Vi fjerner os som ringe i vandet. Møller Kristensen benytter »Den signede dag« som illustration af vore mere eller mindre begrænsede muligheder for at tilegne os et digterværk, men det er nok ikke tilfældigt at han har valgt netop en »kernetekst« af Grundtvig. Denne digters helt specielle bestræbelse på at tvinge sproget til at tænke og føle for sig i både de små detaljer og de store sammenhænge gør ham håbløst svær at oversætte.

Hans Brix siger i *Danmarks Digttere* om Grundtvigs sprog i krønikeoversættelserne, at det har »en højst egen Duft – som af hundrede varme Rugbrød« (*Danmarks Digttere*, 3. udg., 1951, s. 208). Den er jo gal: englænderne spiser ikke rugbrød. Og selv om rugbrødsassociationerne står for Brix' egen regning, har han ret i det med duften. Hvad enten der er tale om Grundtvigs Saxo eller »I al sin glans nu stråler solen«, så er værket i duften. Det tjener oversætterne i den

pæne ny Grundtvig-antologi til ære, at de har forsøgt at gå tæt på det grundtvigske sprog. Man kunne vælge at gengive Grundtvigs værker med egne ord, men så ville man opdage, at oversættelsen skrumpede, betragtningerne banaliseredes, livet og værkerne forsvandt. Om resultatet af oversætternes forsøg på at gå den umulige vej skal jeg tale senere. Først nogle ord om udgivelsen som helhed.

Udvalget af tekster forekommer stort set rigtigt, både fra et breddesynspunkt, et væsentlighedssynspunkt og fra det synspunkt, at det er englænderne, der skal tage imod. Vi får det første kapitel af indledningen til *Nordens Mythologi* 1832, som hænger så intimt sammen med englandsrejserne. Kapitlet munder ud i en hyldest til »Universal-Historisk Videnskabeligheds store Prophet« William Shakespeare. Derefter følger skoleskriftet »Skolen for Livet« fra 1838, og nogle uddrag fra de nutidshistoriske Mands Minde foredrag fra samme tid, sluttende med et længere afsnit om England. Vedrørende Grundtvigs afklarede syn på kristendom og menighedsliv bringes væsentlige uddrag af *Den christelige Børnelærdom* (1868), og vedrørende hans udvikling som prædikant to prædikener over samme tekst fra henholdsvis 1823 og 1836. Endelig gives nogle spredte eksempler på Grundtvigs sang og salmedigtning, for største delens vedkommende fra allerede foreliggende oversættelser.

I øvrigt rummer bogen en biografisk tavle, en introduktion om Grundtvig med nogle gode slutbetragtninger om den umulige opgave, det er at oversætte ham, samt udmærkede indledninger til de enkelte dele. Der savnes dog en eller anden form for bibliografi.

Bogen er grebet rigtigt an, når den ikke kunne være større, og må kunne benyttes af den interesserede engelske læser.

Men at oversætte, så læseren med de korte sætningers og sideordningers målrettede sprog ikke kløges i det, det er en umulighed. Hvad gør man så? Man gør det så godt man kan. Og passer på ikke at forvirre læseren unødigt. På dette punkt kunne der være gjort en hel del mere.

Læseren får for lidt hjælp til at fastholde originale og derfor uventede træk i Grundtvigs virkefelt og tankegang. Det er f.eks. i forvejen svært at forstå, hvad en folkehøjskole er. Jamen så kunne man dog i det mindste blive enige om enten at benytte »people's high school«, eller det bedre og faktisk så småt indarbejdede »folk high school«, som også er brugt i Det danske Selskabs Grundtvigbog på engelsk fra 1983. Og et andet og alvorligere eksempel: Den læser, man henvender sig til, og som burde hjælpes til at forstå sin egen delagtighed i, hvad der foregår i *Nordens Mythologi*, får ikke tilstrækkelig præcist at vide, at den nordiske fortid indbefatter den engelske. Flere steder i bogen benyttes den misvisende oversættelse »Scandinavia« for det udvidede Norden-begreb. Man kan forsøge med »Nordic«, »Norse« og »the North«, som man da også gør det, men netop ikke »Scandinavia(n)«. Synd, at der er slinger her. Og unødvendigt.

Men der er andre forvirrende ting. Anvendelsen af store og små bogstaver f.eks. Det er ikke ligegyldigt, om man er konsekvent eller ej med hensyn til Gospel, gospel, Word, word, Church, church osv., osv. Eller tilfælde af uopmærksom tegnsætning. Eller notesystemet, som faktisk går i fisk ikke så få gange; s. 182 er noterne simpelthen faldet ud. Femogtredive trykfejl i en bog af denne længde er bestemt også i overkanten.

Jeg er ked af at tvære i disse skolemesteragtige indvendinger. Men der er for meget at komme efter i småtingsafdelingen. Når man ved, hvor svær en opgave der er taget op med denne bog, er det besynderligt, at den mulige del af opgaven er blevet forsømt.

Nu til de større linier. De udvalgte tekster af Grundtvig er præget hver for sig af det ærinde, han er ude i, og nogle af dem har været lettere at arbejde med end andre. Bedst fungerer efter min mening oversættelserne af prædikenteksterne, især den første, hvor originaltekstens kortskårne, hymneagtige forløb har ladet sig følge. Desuden de mindre komplekse af sangene. Men også *Nordens Mythologi* lader sig helt godt læse på engelsk, hvad der måske er mere overraskende. »Skolen for Livet« er vel banebrydende og værd at have med, men man mangler her noget af den inspiration, som i *Nordens Mythologi* sender én ud i de yderste ender af de sproglige forgreninger til overraskende og overdådige skud. Denne oplagthed er på sin vis til stede i Mands Minde foredragene, men mindre i skoleskriftets mere stædigt insisterende stil. Når jeg antyder disse forskelle, er det fordi jeg synes, de afspejles i de fremlagte oversættelsers læseværdighed. Som en særlig prosatype lader uddragene fra *Den christelige Børnelærdom* sig ganske godt meddele videre.

Om poesien siger udgiveren, at det ikke hidtil er lykkedes nogen oversætter at indfange Grundtvigs vældige visioner med en billedskabende evne, der kommer i nærheden af hans. Det er forståeligt. Oversættelserne af »De levendes land« og »I al sin glans« må nødvendigvis give en dansker tabsfølelse. Paradiset er »closed no more«, ikke »opladt påny«.

Niels Ebbesen-visen burde derimod være en mere overkommelig opgave; men her har den pågældende oversætter i nogen grad forsyndet sig mod denne genres bestræbelse på at være konkret. Navne på steder og personer er vigtige i en folkevis eller en efterklang, også selv om man ikke er fra de kanter, hvor handlingen foregår.

Lad mig opsummere: Ideen med og planlægningen af denne bog er fremragende. Oversættelserne fungerer rimelig godt, selv om der forekommer ikke så få angribelige ordvalg og en god håndfuld regulære fejlversættelser. Men udførelsen svigter på steder, hvor et bedre øjenarbejde og et bedre samarbejde havde været muligt. og det er synd. Næste – reviderede – udgave bliver bedre.

Resten er det umuliges kunst. Hvilket bestemt ikke betyder, at man skal ophøre med at forsøge. Tak for det skridt, som blev taget med denne engelske Grundtvig-antologi!